

УДК 39(=161.2):930(1-87)"19"(045)

Кириченко Ю.Т.,

аспірант кафедри етнології та краєзнавства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*Концепції українського етногенезу
у зарубіжній україністиці ХХ ст.*

Стаття присвячена становленню наукових знань, щодо етногенезу українського народу у працях авторів української діаспори. Проаналізовано науковий доробок основних напрямків та історіографічних шкіл діаспори. Показано вагомий вплив етнологічної школи М.Грушевського та проаналізований внесок української діаспори у розвиток наукових уявлень про етногенез українців. Розглядаються джерела формування концепцій етногенезу, основні напрямки етногенетичних досліджень та їх значення для розвитку української історичної науки.

Ключові слова: етногенез, діаспора, зарубіжна україністика, наукові концепції, етногенетичні дослідження.

Серед численних концепцій походження та ранньої історії українського народу особливе місце займають теорії етногенезу українців, які висувалися науковцями діаспори. На відміну від істориків радянської України, вимушених працювати в умовах жорсткого ідеологічного тиску, представники зарубіжного українства мали можливість вільно висловлювати свої наукові погляди. Водночас, обмеженість доступу до джерельної бази, а також атмосфера холодної війни не могла не позначатися на їхніх працях. З огляду на це, зважений аналіз наукової спадщини етногенетичних досліджень діаспорних дослідників є вкрай актуальним завданням для сучасної української етнології.

Спільною рисою майже усіх діаспорних досліджень етногенезу українців було уявлення про давність українського народу та його окремішність від інших слов'янських народів розвитку, вихідним пунктом якого зазвичай було прийнято вважати ранньослов'янські або літописні племена. Такий підхід став особливо поширеним після поповнення лав діаспорної науки професійними істориками, які були змушені залишити Батьківщину після поразки Національно-визвольної революції 1917-1921 рр. Серед них особливу роль у формуванні концептуальних підходів до вивчення етногенезу українського народу відіграв учень М. Грушевського Дмитро Дорошенко. На його думку, вже у IX ст. історія знає українські племена полян, сіверян, деревлян, дулібів, білих хорватів, тиверців та уличів на просторі від Карпат до Дніпра й Десни. Київську Русь, у якій згодом відбулося злиття літописних племен, Д. Дорошенко однозначно вважав українською державою [3, с. 7-8; 4]. Водночас, Д. Дорошенко підкреслював, що процес формування українського народу був доволі тривалим й затягнувся приблизно до XIII ст. На його розвиток впливали економіко-географічні фактори, а також іноетнічні елементи [3, с. 35].

Предки сучасних українців, на думку Д. Дорошенка, заселили Наддністрянщину та Наддніпрянщину безпосередньо після готів, які не відіграли суттєвої ролі «східно-слов'янського типу». Фінські племена, які мали велике значення для етногенезу росіян, а також хозари й литовські племена суттєво не вплинули на східно-слов'янський південь. На заході встановилася «етнографічна лінія», яка, хоча й коливаючись, чітко розділяла предків українців від поляків, угорців та волохів. Водночас, значно більшою була роль варягів, які зцементували окремі племена в єдину державу [3, с. 37]. Під варягами Д. Дорошенко розумів скандинавів, які швидко асимілювалися у слов'янському середовищі [3, с. 41].

Не менш значним у середовищі української діаспори був науковий авторитет Ярослава Пастернака – учасника національно-визвольних змагань 1918-1921 рр., учня Любомира Нідерле й фахового дослідника давнини. Будучи кваліфікованим археологом, Я. Пастернак писав свої розвідки з ранньої історії українських земель на дуже високому фаховому рівні. Він спирався не тільки на наукову спадщину істориків школи В. Антоновича й М. Грушевського, але й був обізнаним із сучасною йому європейською літературою, а також із дослі-

дженнями радянських археологів. Саме масштабом охоплення джерельної та історіографічної бази праці Я. Пастернака вигідно відрізняються від робіт більшості його колег.

Ставлення самого Я. Пастернака до проблеми етногенезу українців було неоднозначним. З одного боку він вважав предками українського народу ранньослов'янські племена й називав проблему їхнього походження найважливішою для української історії. На думку Я. Пастернака, етногенез «історичних слов'янських народів» відбувався за рахунок «безіменних праісторичних племен» [13, с. 535]. З іншого боку, Я. Пастернак наполягав на тому, що українці є одним із найдавніших етносів Європи.

Дослідник відкидав тезу про існування єдиної, невеликої за простором й спільної для всіх слов'ян прабатьківщини й відстоював думку про виникнення протослов'ян ще за кам'яної доби. Етнічною основою українців були, на думку дослідника, трипільські племена. У подальшому розвиток української етнічності простежувався чорнолісько-білогрудівську культуру ранньої залізної доби, «скитів-орачів» доби Геродота та культуру «полів поховань» римської доби. На цій основі, з незначними іноетнічними домішками, українські у своїй основі ранньослов'янські та літописні племена. Таким чином, «головна етнічна база зростало з українським чорноземом народу лишалася продовж приблизно 40000 років усе та сама» [13, с. 23]. Важливою складовою етногенетичної концепції Я. Пастернака було обґрунтування ним окремішності розвитку українців та росіян («московського народу»). На думку дослідника, розвиток росіян відбувався незалежно, під впливом інших природно-кліматичних чинників на основі «праугрофінських бродячих племен звіроловів та збирачів» [13, с. 540].

Надзвичайно великого поширення у середовищі української діаспори набула гіпотеза М. Грушевського, який вважав безпосередніми предками українців племінний союз антів. Обґрунтуванню тези про антів як безпосередніх предків українства присвячена, зокрема, праця Р. Млиновецького, який рішучо критикував прагнення деяких своїх колег до надмірного задавлення історичного коріння українського народу й пов'язував його виникнення виключно зі слов'янством. Одним з важливих вихідних положень даної роботи є теза про те, що у давнину не існувало жодної етнічної групи східних слов'ян, а мовна східнослов'янська група виникла у пізніші часи завдяки впливу церковно-слов'янської групи, прийнятої церквою. Антський союз був створений слов'янами – предками українців, тоді як «московські племена» відношення до нього не мали [10, с. 7]. Так само й Київську Русь створили виключно українські племена, а після її занепаду політичний центр життя українства перемістився на галицько-волинські землі [10, с. 203-205].

Чи не найбільш цілісну й докладну концепцію етногенезу українського народу, яка базувалася на методологічних підходах школи М. Грушевського, створив історик та правознавець Микола Чубатий – засновник і перший голова Американського відділу НТШ [17, с. 132-140]. На його думку, три східнослов'янські народи (українці, росіяни та білоруси), які згодом перетворилися на сучасні нації, окремо формувалися з етнічного субстрату, який проживав на нинішніх територіях цих народів ще з часів неоліту. В етногенезі цих трьох народів відіграли значну роль такі чинники як відмінність етнічних субстратів, вплив різних сусідів на кожен із народів, а також географічно-кліматичні умови. Останнім М. Чубатий приділяє особливу увагу, що відрізняє його від більшості інших діаспорних дослідників. Так, на думку дослідника, важливу роль відігравав поділ теренів Східної Європи на степову, лісостепову, лісову та тундрову смуги, які розділяли етнічні масиви бар'єрами густих лісів. Навпаки, розвинена система річок (Дніпро, Волга, Дністер, Дон, Двина, Німан) забезпечувала транспортне сполучення між народами.

Народ русинів-українців виділився зі слов'янського масиву найраніше, при чому предками українського етнічного субстрату були рільничо-скотарські племена трипільців, які згодом доповнилися елементами іранських народів. Вперше як слов'янізований етнічний масив предки українців вступають на історичну арену у VI ст. під назвою антів.

Навіть в останні десятиліття XX ст. ідея про антів як засновників першої української державності була дуже актуальною серед науковців зарубіжного українства. Так, наприклад, С. Мішко оцінює антів як «своєрідний міжплемінно-політично-мілітарний феномен, про дукт специфіки антропогеографічно-геополітичних та соціо-племінно-етнічних умовин русько-українського Півдня, який має свій background в пра-, а вже напевно в ранньоісторичному процесі на землях Русі-України від автохтонно-хліборобських племен Трипілья, через добу протослов'янських племен Геродотової Скіфії аж до південно-східнослов'янських, тобто ранньо-русько-українських племен доби антського союзу включно» [8, с. 15-16].

Таким чином, С. Мішко доволі широко тлумачить поняття «анти» та «антський союз», припускаючи його автохтонність на землях сучасної України й формування на етнічній основі, підвалини якої були закладені за енеолітичних часів.

Дослідники, які розвивали етногенетичні погляди школи М. Грушевського, зазвичай тверезо оцінювали вплив інших народів та культур на формування українців. Це стосується, зокрема, «готської» та «варязької» проблеми в історії української державності. Зокрема, Є. Маланюк припускає, що на хліборобів-антів вплинули войовничі готські племена, при чому готів даний автор вважає «першими нашими варягами». Самі анти, на думку даного автора, були лише епілогом української протоісторії. Історію українцям принесло християнство, а можливість матеріального творення історії – варязтво. Є. Маланюк не бачить підстав вважати вплив варягів чимось принизливим, адже ті самі нормани заклали підвалини Британської імперії, залишили своє ім'я у Франції (Нормандія), заснували державу на Сицилії. Поступово варязький централізм, уособлений у ранніх київських князях та їхній політиці, зазнав психічно-кліматичної, геокультурної та етнічної українізації [9, с. 24-35, 37].

У різний час висловлювалися й думки щодо іранського, хозарського [15] або навіть кельтського [18] походження Київської Русі. Зазначені версії не набули широкого кола прихильників у науковому середовищі, за виключенням хіба що хозарської теорії О. Прицака, яку сприйняли деякі дослідники. Зокрема, І. Книш наголошував на тому, що назва «Русь» має іранське походження й використовувалося у Хозарії для позначення військово-адміністративної знаті. Частина цієї знаті здобула владу у Києві під своїм етнічним ім'ям «дири», а вожді їхні носили титул «Аскол» (звідти, за І. Книшем – Аскольд і Дир). Згодом, владу у Києві перехопила норманська династія, яка залишила собі функції та назву «Русь». Цей термін поступово «перетворився на національне ім'я центральноукраїнського етносу, з яким прибули варяги та їх іранські попередники асимілювалися» [5, с. 14].

Ціла низка ідей стосовно етногенезу українського народу міститься також у численних науково-популярних, навчально-дидактичних та публіцистичних книжках, які видавалися українською діаспорою. Для цієї групи історіографії характерне в цілому не-критичне ставлення до історичних джерел й подекуди надмірна ідеалізація української етнічної історії та національного характеру.

Прикладом такого підходу є підручник з історії України І. Холмського, який описує «українську расу» як народ войовників та колонізаторів, який за усіх несприятливих обставин, зробив у собі такі риси як підприємливість, агресивність, але разом з тим «уміння загосподарювати здобуті простори», лицарськість, пошанування права, вроджена інтелігентність, розвинуте естетичне почуття, незвичайна свободолюбність, тактовна стриманість, ввічливість тощо [16, с. 355-356]. І. Холмський визначав роль України у Європі. На його думку, Україна була передовим бастионом європейської культури, що стримував наступ диких азійських орд, і, водночас, поширював здобутки передової культури на Сході [16, с. 360]. Уявлення про Україну як країну-посередника між Сходом і Заходом, а український народ як передового воїна-захисника західної цивілізації було доволі поширеним у діаспорній літературі. Так, зокрема, Ісидор Нагаєвський зазначає, що місією українців було «жити і діяти на грані двох великих культур: південно-східної Азії і римо-візантійської Європи» й стримувати нищівні напади кочових народів із східно-азійського, сибірського суходолу. Український народу виконував цю місію у кіммерійському, скіфському, сарматському, готському, гунському, аварському, хазарському та монголо-татарському періодах. Характерно, що кіммерійців, які для І. Нагаєвського були одними із предків українців, автор вважає нащадками Ноя [11 с. 7-8]. У свою чергу слов'ян, описаних візантійськими авторами на початку раннього середньовіччя, І. Нагаєвський безапеляційно називає українцями [1, р. 52].

Нерідко у науково-популярних працях діаспори спостерігається тенденція до міфологізації походження та ранньої історії українців. Одним із прикладів такого підходу є праця В. Бойковича з промовистою назвою «Колиска культури людства», автор якої виводить походження Шумерської цивілізації «із західної Трипільщини, отже з Галичини». Аргументи В. Бойковича ґрунтуються переважно на фонетичних збігах деяких українських та шумерських слів [2, с. 102]. З українцями В. Бойкович пов'язує практично всі давні цивілізації, від Британських островів до Південно-Східної Азії, а саму Україну даний автор вважає «найстаршою державою на європейському континенті», пропонуючи запровадити святкування 4000-річчя Києва [2, с. 111]. Задавненість українського народу, на думку В. Бойковича, мала доводити його право на власну державність в сучасних умовах.

За схожими принципами побудована праця І. Кузича-Березовського, який звинувачує українських істориків у тому, що вони лише переповідають «нісенітницю московських русифікаторів» [6, с. 9]. Насправді ж, на думку даного автора, українці є одним із найстарших народів у світі, які ведуть свій родовід безпосередньо від оріньякської людини, яка населела терени України 30 тисяч років тому. І. Кузича-Березовський закликав зрозуміти, що українська нація є коліскою усієї білої раси, а індоєвропейські племена, що розселилися від Балтики до Уралу, доцільніше називати україно-європейськими [6, с. 68].

Значно більш поміркованою виглядає концепція етногенезу українців, автором якої є громадський діяч та один з ідеологів українського національно-визвольного руху ХХ ст. Юрій Липа. Концепція Ю. Липи базується на понятті «раса», яке автор ототожнює з поняттям «етнос». Расою Ю. Липа називає «цілість населення, що його духові прикмети, укрите й явні (як звичаї, мова, властиво мови), а також антропо-біологічні риси – становлять виразну цілість упродовж часу (історії)» [7, с. 126]. Ю. Липа відстоює думку про те, що раси відрізняються одна від одної насамперед психологією, «протореними дорогами в думанні й поведінці». Український народ відрізняється дуже давнім історичним корінням, а його етногенез відбувався на основі кількох основних складових «первнів» та деяких іноетнічних «домішок». Головним первнем Ю. Липа називає трипільців, які не тільки на 60-70% відсотків визначили антропологічний склад українського етносу, але й заклали підвалини української психології. Другим первнем виступили елліни, а третій первень, північно-західний за походженням, становили готи, які привнесли до характеру українців вірність і прив'язаність до традицій, військову дисципліну, організованість, присмак до великодержавності тощо [7, с. 137].

Як зазначає Ю. Липа, на відміну від первнів, домішки раси діють поверхово й впливають переважно на окремі групи певної раси. Однак значення домішок є досить великим, адже саме їхнім впливом можна пояснити ту чи іншу духовну еволюцію еліти, психологію окремих провінцій, а також зміни в духовності українських переселенців на нових теренах. Ю. Липа виділяє домішки кочових народів (татар, печенігів, гунів, половців), кельтів, римлян, фракійців, іранських та кавказьких народів, норманів та євреїв. Їхнє значення було різним. Найважливішою домішкою української раси Ю. Липа вважає кельтську, адже кельти були воєвничим народом і їхня культура суттєво вплинула на усіх європейців. Вплив кельтів на формування українського народу Ю. Липа розглядає відповідно до концепції С. Шелухіна. Водночас, з кочовиками, «варварами», українці та інші арійські народи змішувалися нелегко. Іранські та кавказькі домішки вплинули на українців Донщини, Кубані й, частково, Тавриди. Римська й фракійська домішки мали характер імпрегнації, хоча цей вплив Ю. Липа вважає гармонійним. Норманська домішка крові була незначною, а самі нормани за рівнем розвитку культури значно поступалися українцям. Так само незначною була домішка єврейської крові, але вплив юдаїзму, а також психології був, на думку Ю. Липи, доволі помітним [7, с. 140-152]. Найменшим був вплив уральських племен, московського народу та поляків [7, с. 154].

Серед квазінаукових концепцій етногенезу українців подекуди зустрічаються цікаві міркування щодо ранньої історії України. Зокрема, певний науковий інтерес можуть становити праці Сергія Парамонова. Даний автор цілком тверезо дивився на проблему походження українського народу, пов'язуючи його зі слов'янськими племенами. Більше того, він застерігає від прагнення задавнити власну історію: надзвичайна давність певного народу не тільки не доводить його зверхності, але й навпаки може зашкодити. Адже, на думку С. Парамонова, «всі старі нації, наприклад, китайці, індуси тощо, всі вони вже видохлися, вони старі» й вже не можуть відродитися. Замість того, щоб битися за право називати українською державність Київської Русі, на яку також претендують білоруси та росіяни, С. Парамонов закликає будувати нову державу й націю, беручи за приклад Фінляндію [12, с. 72-75].

Зоереджуючись на питанні ролі норманського фактору в етногенезі та історії українців, С. Парамонов критикує російських та українських істориків дореволюційної доби за залежність від німецької науки. Винятком він вважає лише М. Грушевського, якого називає єдиним великим і справжнім істориком. Радянські історики, на думку С. Парамонова, спочатку відійшли від норманської теорії, але не заперечили її, адже на ролі варягів в історії Русі наголошував Маркс [12, с. 10-16]. Сам С. Парамонов цю роль рішучо заперечував. На його думку, предки українців називали себе русинами, які близько 650 р. до н. е. оселилися у Карпатах. У першій половині IX ст. вони створили киево-руську державність й розвинену культуру. Варяги, які встановили свою династію у цій державі, насправді були західними русинами, ругами з балтійського узбережжя, землі яких згодом були поглинені німцями.

Сучасний український народ має мало спільного із Київською Руссю, адже у народній пам'яті та фольклорі згадки про Олега, Володимира, Ігоря та інших князів не збереглися. На думку С. Парамонова, це означає, що український народ, так само як росіяни та білоруси, сформувався вже після киево-руської доби, а саме після середини XIV ст. Затиснуті між могутніми сусідами українці не змогли зберегти державність. Натомість, «за часів козацтва Україна набула й своє ім'я, свої власні землі, й сформувалася як єдине, своєрідне, народне тіло». Велике значення для формування українського етносу мали соціальний гніт Польщі та колонізація нових земель. Не будучи народом, а лише військом, козацтво, тим не менш, створило українську народну державність. Хоча його не можна оцінювати виключно позитивно, з огляду на схильність до грабівництва, в цілому роль козацтва у формуванні української нації виявилася визначальною. Таким чином, українці, на думку С. Парамонова, маючи давніх та славетних предків, є «молодою нацією, яка росте ще на наших очах, перед якою ще широке й велике майбутнє, яка ще тільки набирається сили, щоб вийти на всесвітню арену, як суб'єкт, а не об'єкт» [12, с. 80-86].

Концепція С. Парамонова виглядає доволі оригінальною на тлі розробок інших представників діаспорної науки. Водночас, некритичне використання її автором таких джерел як «Велесова книга», а також висловлення цілої низки сумнівних аргументів, які стосуються ранньої історії слов'ян, дозволяє класифікувати дану концепцію швидше як квазінаукову.

Підсумовуючи викладений матеріал, зазначимо, що історична наука української діаспори зробила істотний внесок у розвиток наукових уявлень про етногенез українців. Насамперед він проявився у збереженні наукової традиції вивчення походження та ранніх етапів історії українського народу, яка сформувалася в межах наукових підходів започаткованих В. Антоновичем та М. Грушевським. Найбільшого поширення набула ідея про ранньо-середньовічне походження українського народу від антів. Останні, у свою чергу, сформувалися на базі автохтонного субстрату, що вів свою історію від трипільських племен. Важливою ознакою наукового життя у діаспорі був плюралізм думок, який уможливив розвиток альтернативних ідей щодо участі в етногенезі українців іранських народів, хозар, кельтів тощо. І хоча ці ідеї не набули широкого поширення, вони сприяли актуалізації самого напрямку етногенетичних досліджень.

Література:

1. Nahayewsky I. History of Ukraine. – Philadelphia, 1962.
2. Бойкович В.Р. Колиска культури людства. Нарис. – Нью Йорк, 1983.
3. Дорошенко Д. Короткий курс історії України. – Катеринослав, Ляйпціг, 1923.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. Т. 1 (до половини XVII століття). – Варшава, 1932.
5. Книш Ю. Таємниця початкової Русі в Києві. – Вінніпег, 1991.
6. Кузич-Березовський І. Оріяна. Кімерія – Праукраїна. – Детройт, 1979.
7. Липа Ю. Призначення України. – Нью Йорк, 1953.
8. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. – Нью Йорк, 1954.
9. Мішко С. Нарис ранньої історії Русі-України. – Нью Йорк, Торонто, Мюнхен, 1981.
10. Млиновецький Р. Нариси з стародавньої та давньої історії українського народу. – Мюнхен, 1964.
11. Нагаєвський І. Історія української держави у двадцятому столітті. – Рим, 1989.
12. Парамонов С. Я. Звідки ми, чиї ми діти? (Нове з історії стародавньої Русі). – Вінніпег, 1963.
13. Пастернак Я. Археологія України. Первісна, середня й давня історія України за археологічними джерелами. – Торонто, 1961.
14. Пастернак Я. Важливі проблеми етногенезу українського народу в світлі археологічних досліджень. – Нью Йорк, 1971.
15. Прицак О. Походження Русі. Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг). Т.1. – К., 1997.
16. Холмський І. Історія України. – Нью-Йорк, 1971.
17. Чубатий М. Княжа Русь-України та виникнення трьох східнослов'янських націй. – Нью Йорк, Париж, 1964.
18. Шелухин С. Звідкіля походить Русь. Теорія кельтського походження Київської Русі з Франції. З орієнтовною картою. – Прага, 1929.

Кириченко Ю.В., аспірант кафедри етнології та краєзнавства історичного факультета КНУ імені Тараса Шевченка

Концепції українського етногенезу в зарубіжній україністиці ХХ в. Стаття посвячена становленню научних знань относительно етногенезу українського народу в работах авторів української діаспори. Проаналізовано наукове насліддя основних напрямків і історіографічних шкіл діаспори. Показано значиме вплив етнологічної школи М. Грушевського, а

також проаналізовано вклад української діаспори на розвиток наукових представлень об етногенезі українців. Розглядаються джерела формування концепцій етногенезу, основні напрями етногенетичних досліджень і їх значення для розвитку української історичної науки.

Ключевые слова: етногенез, діаспора, зарубіжна україністика, наукові концепції, етногенетичні дослідження.

Kyrychenko J.T., Post-graduate student of Ethnology and Local Lore Chair History of Historical Department, Taras Shevchenko Kyiv National University

The concepts of Ukrainian ethnogenesis in foreign Ukrainian studies of XXth century. The article is devoted to the formation of scientific knowledge concerning the Ukrainian ethnogenesis in the works of Ukrainian diaspora. The scientific heritage of the main trends and diasporic historiographic schools is analyzed. The article illustrates significant impact of the M.Hrushevskyi's ethnogenetical school as well as the contribution of the Ukrainian diaspora into the development of scientific views on Ukrainian ethnogenesis. The article deals with the sources of formation of main ethnogenesis concepts, main schools of ethnogenetic studies and their contribution into the the development of Ukrainian historical science.

Key words: ethnogenesis, diaspora, foreign Ukrainian studies, scientific concepts, ethnogenetical studies.

УДК 364:001.4](09)"18/19"(045)

Ступак Ф. Я.,

докт. істор. наук, професор кафедри організації охорони здоров'я та соціальної медицини
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Історико-понятійна інтерпретація доброчинності та соціальної допомоги

У статті аналізується історико-понятійна інтерпретація доброчинності та соціальної допомоги. Прослідковано зміну понять у різний історичний час, осмислюється її динаміка. Водночас наводяться сучасні визначення основних термінів, звертається увага на використання термінів «соціальна допомога», «соціальна робота». Окремо розкрито зміст поняття «меценатство». Вказуються тлумачення благодійності за енциклопедичними виданнями радянського періоду. Подаються рекомендації щодо подальших досліджень окресленого спрямування.

Ключові слова: благодійність, милосердя, суспільна опіка, меценатство, соціальна робота, соціальна допомога, термін.

В реконструкції минулого вагоме значення має вивчення такого унікального феномену, як благодійність. Суспільство поступово сформувало термінологічні поняття щодо цієї проблеми. Непідробний історичний інтерес викликають різні підходи до цього явища. Багатоманітність підходів до понятійного простору соціальної допомоги, опіки, благодійності спостерігалось у Російській імперії у XIX ст. в роботах Максимова, Гер'є, Якобі, Швітгау, Ісакова та багатьох інших, про що зазначається у монографіях авторів статті [9, 10]. Сутність термінів і їх тлумачень знаходимо у добротному дослідженні Г. Ульянової [11], торкався їх і дослідник А. Соколов [7]. Свої тлумачення подають В. Даль, В. Ключевський [4, 5], енциклопедичні видання [1, 8], сучасні фахівці [2, 3, 6]. У статті здійснена спроба інтерпретувати в історико-понятійному контексті дефініції щодо благодійності та соціальної допомоги, звертаючи при цьому увагу на нинішній час.

Благодійність – багатоаспектна людська діяльність з метою надання певної допомоги, це соціальний, психологічний і економічний феномен, що має свою давню історію.

Важливим моментом для розуміння феномену благодійності і суспільної допомоги є осмислення динаміки зміни понять.

Поняття «милосердя» і «благодійність» трактувалися в різні періоди по-різному. Так, у словнику В.Далю під «милосердям» розуміється «сердоболие, сочувствие, любовь на деле, го-